

УДК 336.027

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ РЕАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Гончаренко О.Ю.

DIRECTIONS OF IMPROVING TAX INCENTIVES IN REAL INVESTMENT

Goncharenko O.

У статті визначено основні напрямки вдосконалення податкового стимулювання інвестиційної діяльності. Визначено податковий інструментарій стимулюванні інвестиційної діяльності підприємств. Розглянуто переваги використання деяких видів інвестиційних податкових пільг, а саме: інвестиційного податкового кредиту та прискореної амортизації. Запропоновано заходи щодо вдосконалення податкової політики.

Ключові слова: податкове стимулювання, інвестиційний податковий кредит, амортизація, інвестиції.

Вступ. Послідовне перетворення податкової системи у бік зниження тиску на товаровиробника, стимулювання розвитку виробництва, а також відмова держави від практики перманентної зміни податкового законодавства відноситься до числа найважливіших умов формування в Україні сприятливого інвестиційного клімату, відновлення та підвищення активності підприємств реального сектору економіки у сфері капіталовкладень.

Але на сьогоднішній день податки в Україні в повній мірі виконують тільки фіскальну функцію. Стимулюючий потенціал податкової політики, яка реалізується при наданні пільг і преференцій, практично не виконується, в сучасних реаліях держави загальнопромислові пільги превалюють над інвестиційними, тому що діючи в даний час форми і методи податкового стимулювання малоефективні. Бізнес-спільноти скаржаться на високе податкове навантаження, яке не дозволяє повною мірою реалізувати інвестиційні програми.

Мета роботи полягає у визначенні основних напрямків удосконалення податкового стимулювання реальних інвестицій.

Одним із поширених у світовій практиці напрямком державного управління інвестиційною діяльністю є податкове стимулювання. На

сьогоднішній день існує безліч видів податкових стимулів за допомогою яких держава впливає на інвестиційну діяльність. Теоретичні дослідження проблеми стимулювання діяльності та економічного зростання промислових підприємств виконуються вже протягом досить тривалого періоду часу. У роботах Д. Йоргенсона, Дж. Мінтца, Дж. Тобіна [1-3] закладено базисні принципи наукового обґрунтування напрямів вирішення даної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Більшість економістів в даний час погоджуються з тим, що система оподаткування має значний вплив на інвестиційні процеси підприємств. Податковий інструментарій стимулювання інвестиційної діяльності можна згрупувати в два блоки [4]:

основні – податкова амортизація, ставка податку, податкові пільги;

додаткові – створення СЕЗ, укладення договорів, терміни сплати та ін.

До блоку основних інструментів стимулювання інвестиційної діяльності віднесли саме ті, практичне застосування яких було характерним для всіх національних податкових систем та дійсно підтвердило їх ефективність.

Податкове стимулювання інвестицій, як правило, сприяє розширенню їх внутрішнього фінансування. Разом з тим воно має й ряд недоліків з точки зору перспектив інноваційного розвитку економіки та підвищення її продуктивності, зокрема: породжує стимули до здійснення ланцюга інвестицій і тому може призводити до надмірної капіталізації, тобто непродуктивного витрачання ресурсів економіки; створює зацікавленість підприємств у здійсненні довгострокових, а не короткострокових проектів; створює більшу зацікавленість у здійсненні інвестицій у „старі” галузі (які мають більшу вірогідність отримання

збитків) порівняно з інноваційними на початкових етапах виробництва не приносять прибутку; обмеженість у використанні інвестиційних податкових стимулів; є більш вигідними для інвестицій у такі фонди, які швидко амортизуються, що в свою чергу дає можливість частіше користуватися такими пільгами.

Але не зважаючи на ці недоліки, у всіх розвинених країнах податкова політика задіює розгалужені системи пільг, що надаються при оподаткуванні прибутку для розвитку технологічних галузей.

Ефективність застосування податкового пільгування за кордоном базується на використанні ряду принципів, до яких доцільно віднести наступні:

- Чітко і конкретно сформульовані цільові установки пільгування;

- Обмежений і критеріально вивірене коло платників податків, що потрапляють під пільговий режим оподаткування;

- Оптимальний термін надання пільг;

- Моніторинг їх результативності та впливу на економіку [5].

Відсутність податкових пільг, які відображають пріоритети держави, свідчать про пасивну роль податкової системи у вирішенні економічних проблем.

Основними податковими важелями стимулювання вважаються - ставки і пільги. К. Швабій і Д. Серебрянський відзначають, що маніпулювання податковими ставками теоретично робить істотний вплив на інвестиційну діяльність, але, як показує світова і вітчизняна практика, не настільки ефективно, як податкові пільги та податкова амортизація, оскільки ефект від зниження ставки короткостроковий, а податкові пільги, у свою чергу, мають більш довгостроковий ефект (зменшення податкового навантаження на прибуток протягом строку їх дії) [6].

Інвестиційні податкові пільги спрямовані безпосередньо на стимулювання виробничих інвестицій, у зв'язку з чим, вони сприяють реалізації всіх функцій податкових відносин, оскільки зростання інвестицій викликає збільшення виробництва, зайнятості і доходів бюджету. Таким чином, саме такі пільги володіють найбільшим стимулюючим потенціалом.

Серед інвестиційно спрямованих податкових пільг найбільшими порівняльними перевагами володіє прискорена амортизація, після якої слідує інвестиційні податкові кредити та інвестиційні податкові знижки.

У сучасних умовах усе більш значення набуває така специфічна форма перерозподілу фінансових ресурсів, як інвестиційний податковий кредит. Він вважається одним з найбільш перспективних методів податкового стимулювання інвестицій. По суті являє собою зворотну форму бюджетного фінансування на умовах зворотності, терміновості і платності. Основною перевагою для інвесторів є

його дешевина у порівнянні з банківським кредитом.

Інвестиційний податковий кредит у силу своєї економічної природи забезпечує прямий вплив на підвищення інвестиційної активності, тому що базується на кредитній основі, що в свою чергу є основою для ефективного використання отриманих ресурсів. Будучи одночасно цільовою податковою пільгою, впливає на інвестиційну активність більше, ніж інвестиційні податкові пільги на безстроковій і безоплатній основі.

У зв'язку з тим, що надання інвестиційного податкового кредиту не залежить від джерела фінансування вкладень, норма прибутку, що зросла, залучить в цьому випадку і зовнішні інвестиції, а прибуток, отриманий у результаті пільги, вільний від оподаткування, знову може бути використаний на інвестиції, народжуючи мультиплікаційний ефект зростання вкладень.

Крім того, інвестиційний податковий кредит створює передумови для пошуків кредитування довгострокових інвестиційних проектів, які здійснюються у реальному секторі економіки, з боку комерційних банків, оскільки розглянута пільга по суті справи означає збільшення прибутковості від інвестування і являє собою своєрідну форму заставного забезпечення повернення вкладених коштів.

Ще одним поширеним методом податкового стимулювання є прискорена амортизація. Наприклад, у Німеччині існують так звані спеціальні норми амортизаційних відрахувань, які застосовуються до всіх інвестицій, що спрямовані на створення робочих місць, охорону навколишнього середовища, випуск технічно передової продукції, експортні поставки [7]. З прийняттям Податкового кодексу стало можливо застосовувати метод прискореного зменшення залишкової вартості для груп активів: машини та обладнання; транспортні засоби. Для визначення як дана міра впливає на інвестиційну діяльність застосовуємо методику визначення граничних ефективних податкових ставок [більш детально 8,9]. Зазначимо, що дана методика показує які стимули податкова система створює для залучення додаткових інвестицій. На інвестиційні рішення може впливати не тільки спосіб визначення амортизації. Навіть якщо б вдалося домогтися збігу податкової та економічної амортизації, нейтральність податку щодо інвестицій могла б не забезпечуватися. Фірми мають різні можливості доступу до фінансових ринків, і витрати фінансування інвестицій можуть суттєво відрізнятись в залежності від того, використання якого способу фінансування переважає. Для розрахунку граничних ефективних податкових ставок, необхідно визначити приведену вартість нарахованої амортизації, дозволеної до відрахування з бази податку на прибуток, яка залежить від способу нарахування амортизації, деталей податкового законодавства, зокрема від норм

амортизації для податкових цілей. Ефект від застосування методу прискореного зменшення залишкової вартості відображено на рис. 1.

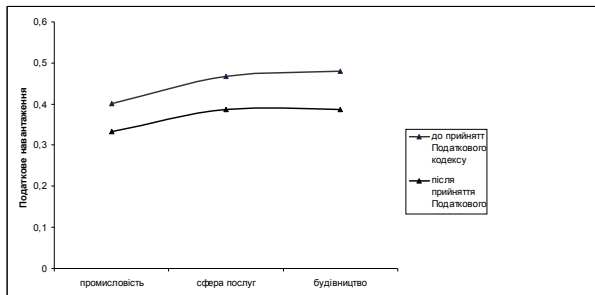

Рис. 1. Податкові навантаження на інвестиції в машини та обладнання

На рис.1 наведено криві які відображають податкові навантаження на актив до та після змін умов нарахування амортизації. Отже, застосування методу прискореного зменшення залишкової вартості в поєднанні зі зниженням номінальної податкової ставки оказує вплив на зменшення податкового навантаження на інвестиції в даний актив.

Можна зробити висновок, що податкова амортизація впливає на оподатковуваний дохід, і з її допомогою можна стимулювати або дестимулювати інвестиції. Але, обмеженість неоподатковуваних ресурсів у вигляді амортизації також перешкоджає інвестиційній діяльності. В Україні частина доходу, яку держава дозволяє підприємству спрямувати на оновлення основних фондів, недостатнє навіть для їх простого відтворення.

Найчастіше, підприємства, які отримують у своє розпорядження додаткові ресурси, призначені для своєчасного оновлення машин та обладнання, далеко не завжди використовують їх за призначенням. Існуючий податковий механізм нарахування амортизації не стимулює бізнес до інвестиційного використання амортизаційних відрахувань. Тому потрібно ретельно відпрацювати механізм дії в частині надання гарантій отримання суспільно корисного результату.

Результати досліджень. При побудові системи державного стимулювання інвестиційної діяльності слід, на наш погляд, враховувати наступні моменти.

Держава повинна визначити пріоритетні напрями використання коштів. Тут відразу позначаються суперечності, викликані обмеженими можливостями держави, включаючи прямі витрати на інвестиційні цілі, і податковим стимулюванням. Суперечності полягають у виборі напрямів стимулювання між об'єктами, що забезпечують ефективне використання вивільнюваних коштів, і об'єктами, існування яких саме по собі є життєвою необхідністю, тобто це вибір між галузями, які випускають конкурентоспроможну продукцію та життєзабезпечуючими галузями. На даному етапі

визначається можливість і доцільність надання податкових пільг.

Вибір державної податкової політики щодо податкового стимулювання може розвиватися за кількома напрямками:

- Визначення галузей та окремих категорій платників податків, до яких можливе застосування податкових стимулів.

- Вибір форми податкового стимулювання.

Висновки. Рішення проблеми залучення інвестицій потребує розробки і впровадження на державному рівні спеціальних механізмів організації інвестиційної діяльності, які ефективно забезпечують залучення та цільове використання коштів, що інвестуються. Високий ступінь ризику довгострокових вкладень у виробничий сектор робить його непривабливим для вітчизняних і зарубіжних інвесторів. Звідси впливає необхідність активізації інвестицій і створення сприятливого інвестиційного клімату. Рішення даної проблем передбачає подальшу зміну податкової та амортизаційної політики з позиції активізації інвестиційного процесу.

Література

- Jorgenson D. W. Tax Reform and the Cost of Capital / D.W. Jorgenson, and Kun-Young Yun. - Oxford: Clarendon Press, 1991. – 200p.
- Mintz J. Corporate Income Taxation and FDI in Central and Eastern Europe. / J. Mintz, T. Tsiopoulos/ WB Occasional Paper 4.– Washington D.C., 1992. – 32p.
- Tobin J. A General Equilibrium Approach to Monetary Theory / J. Tobin // Journal of Money, Credit, and Banking. – 1969. – № 1 (February). – P.15-29.
- Серебрянський Д.М. Інвестиційний потенціал податкової амортизаційної моделі в Україні: проблеми та шляхи вирішення/ Д.М.Серебрянський // Фінансова система України. Збірник наукових праць. – Острог: Вид-во НаУ „Острозька академія”, 2006. – Вип. 8. – Ч.1 – С. 260-270.
- Valenduc C. Corporate income tax and the taxation of income from capital/ C. Valenduc / Working paper №6. – Belgium, 2004. – 32p.
- Швабий К. Инвестиционные стимулы в механизме налогообложения прибыли предприятий в Украине / К. Швабий, Д. Серебрянский // Экономика Украины. - №7. – 2007. – С.32-40.
- Соколовська А.М. Система податкових пільг в Україні в контексті європейського досвіду / А.М.Соколовська, Т.І.Єфименко та ін. – К.: НДФІ, 2006. – 116с.
- Гончаренко О.Ю. Вплив податкового режиму на інвестиційну діяльність підприємств/ О.Ю.Гончаренко// Вісник СХУ ім.Далі. – Луганськ. – 2011. - №13(167). – С.287-291.

9. Goncharenko O.Y. Marginal effective tax rate: the Calculation for Ukraine/ O.Y. Goncharenko //Економічний вісник Донбасу – 2011. – №4(26). – С.163-167.

References

1. Jorgenson D. W. Tax Reform and the Cost of Capital / D.W. Jorgenson, and Kun-Young Yun. - Oxford: Clarendon Press, 1991. – 200p.
2. Mintz J. Corporate Income Taxation and FDI in Central and Eastern Europe. / J. Mintz, T. Tsiopoulos/ – Washington D.C. – WB Occasional – Paper 4. – 1992. – 32p.
3. Tobin J. A General Equilibrium Approach to Monetary Theory / J. Tobin // Journal of Money, Credit, and Banking. – 1969. – № 1 (February). – P.15-29.
4. Serebrjans'kij D.M. Investicijnij potencial podatkovoi amortizacijnoi modeli v Ukraїni: problemi ta shljahi virishennja/ D.M. Serebrjans'kij // Finansova sistema Ukraїni. Zbirnik naukovih prac'. – Ostrog: Vid-vo NaU „Ostroz'ka akademija”, 2006. – Vip. 8. – Ch.1 – S. 260-270.
5. Valenduc C. Corporate income tax and the taxation of income from capital/ C. Valenduc / Working paper №6. – Belgium, 2004. – 32p.
6. Shvabij K. Investicionnye stimuly v mehanizme nalogooblozhenija pribyli predprijatij v Ukraine / K. Shvabij, D. Serebrjanskij // Jekonomika Ukrainy. - №7. – 2007. – S.32-40.
7. Sokolovs'ka A.M. Sistema podatkovih pil'g v Ukraїni v konteksti evropejs'kogo dosvidu / A.M. Sokolovs'ka, T.I. Єfimenko ta in. – K.: NDF, 2006. – 116s.
8. Goncharenko O.Ju. Vpliv podatkovogo rezhimu na investicijnu dijial'nist' pidpriemstv/ O.Ju. Goncharenko// Visnik SNU im.Dalja. – Lugans'k. – 2011. - №13(167). – S.287-291.
9. Goncharenko O.Y. Marginal effective tax rate: the Calculation for Ukraine/ O.Y. Goncharenko //Економічний вісник Донбасу – 2011. – №4(26). – С.163-167.

Гончаренко О.Ю. Направления совершенствования налогового стимулирования реальных инвестиций

В статье определены основные направления совершенствования налогового стимулирования инвестиционной деятельности. Рассмотрены преимущества использования некоторых видов инвестиционных налоговых льгот. Предложены меры по совершенствованию налоговой политики.

Ключевые слова: налоговое стимулирование, инвестиционный налоговый кредит, амортизация, инвестиции.

Goncharenko O. Directions of improving tax incentives in real investment

The main directions of improving tax incentives for investment define in article. Tax stimulation instruments of investment activity of enterprises defined. Advantages the use of certain types of investment tax benefit discusses. Affects accelerated depreciation on investment activity are specified with using the method of determining the marginal effective tax rates. The limited resources in the form of non-taxable depreciation prevents the development of investment activity was determined. Changes in tax and depreciation policy from the point of view of enhancing the investment process recommended. The measures to improve fiscal policy were proposed.

Keywords: tax incentives, investment tax credit, depreciation, investments.

Гончаренко Ольга Юріївна – асистент кафедри маркетингу ЛНУ ім. Тараса Шевченка.

Рецензент: Родіонов О. В., д.е.н., професор, зав каф. аудиту і контролінгу ЛНАУ

Стаття подана 23.04.2013